

מורה יקר/ה,

לקראת יום השואה והגבורה החלטנו להציע זווית ראייה שונה ללימוד הנושא. כזו שמדגישה את הגבורה הפיזית והרוחנית של היהודים:

ספורטאים וספורטאיות יהודים בשואה.

סביר להניח שהתלמידים והתלמידות בישראל יופתעו לגלות עד כמה היו יהודי הגולה מצטיינים – שוברי שיאים עולמיים ואולימפיים – בענפי ספורט רבים ומגוונים. דרך הסיפורים האישיים של כמה מספורטאים וספורטאיות אלו (בודדים מתוך רבים מאוד) נוכל ביחד איתם/ן לבחון סוגיות שונות בגבורה האישית והלאומית של היהודים בתקופת השואה.

הפעילות מחולקת לשני מפגשים ועבודה עצמאית של התלמידים והתלמידות בין שני חלקי הפעילות. במפגש הראשון יוצג הנושא והכיתה תחולק לצוותים. כל צוות יתמקד בסיפור אישי של ספורטאי אחד, ילמד אותו ויבחר דרך להציג אותו לצוותים האחרים. במפגש השני, שבוע לאחר מכן, יערך דיון בין הצוותים, בהנחיית המורה. בתום הדיון, יבחרו התלמידים והתלמידות כיצד להציג את סיפורי הספורטאים והספורטאיות בפני שאר התלמידים/תלמידות והמורות/מורים בבית הספר.

מטרות הפעילות:

- להדגיש את המימד האישי בשואה, באופן שהתלמידים והתלמידות יכולים להזדהות איתו.
- להמחיש את הדילמות עימן התמודדו יהודים, שעד לשואה ייצגו את ארצם בגאווה והזדהות מלאה, ואת הדרכים השונות בהן בחרו כל אחד ואחת מהם להתמודד עם דילמות אלו.
- להדגיש את חלק הגבורה בשואה מכיוון שאינו מוכר דיו. הדרכים הרבות בהן התמודדו הספורטאים והספורטאיות היהודים עם גורלם, מדגישות את ניצחון הרוח ומדגימות ערכי ספורט רבים.
- לכבד את הספורטאים והספורטאיות היהודים ע"י אזכורם ולמידת סיפור חייהם.

התאמה לקבוצת גיל:

הפעילות כתובה כרצף אחד, בו ישנם שלבים המשותפים לתלמידי היסודי והעל-יסודי, ושלבים המותאמים לכל אחת מקבוצות הגיל. בכל מקום בו הפעילות לתלמידי היסודי שונה מזו של תלמידי העל-יסודי, יופיעו שתי האפשרויות תוך ציון שכבת הגיל המתאימה. אם לא מצוין אחרת – שלב הפעילות משותף, כלומר מתאים לתלמידי היסודי והעל יסודי גם יחד.

עזרים והכנות מוקדמות:

לפני כל שלב בפעילות מצוינים העזרים להם תדרשו. שמות הספורטאים והקישורים לסיפוריהם מופיעים [בנספח](#). מומלץ להתחיל בפעילות לפני יום השואה. ביום השואה עצמו, יוכלו התלמידים והתלמידות להציג את תוצרי הפעילות (ראו פירוט בהמשך) בפני שאר התלמידים/תלמידות והמורות/מורים בבית הספר.

מפגש ראשון: הצגת הנושא וחלוקה לצוותים

זמן: שעה.

עזרים: כדור. גישה לאינטרנט. אופציונאלי: מחשב + מקרן.

מהלך הפעילות:

שלב א: נושא השיעור יוצג בעזרת **משחק אסוציאציות**. זהו משחק מסירות כדור מהירות, בו תופס הכדור אומר את הדבר הראשון העולה בראשו בתגובה למה שאמר קודמו. הכדור חייב להיות בתנועה כל הזמן ומותר לחזור על אסוציאציות. משך המשחק – עד 10 דקות.

יום השואה נלמד באופן מסורתי דרך סיפוריהם של אנה פראנק, הפרטיזנים, מרד גטו ורשה וזוועות מחנות הריכוז וההשמדה. ניתן להניח שהאסוציאציות הראשונות שיעלו בראש התלמידים והתלמידות לא יהיו קשורות בספורט ושהקשר בין שואת היהודים וספורט יפתיע רבים מהם. מטרת המשחק היא להציג את עצם קיומו של הקשר הזה, ואת הנושא אותו יחקרו התלמידים והתלמידות בשיעורים הקרובים.

- **הקדמה למשחק:** התלמידים, התלמידות והמורה מסתדרים במעגל. המורה מסבירה את חוקי המשחק.
- **התחלת רצף האסוציאציות:** המורה זורקת את הכדור לעבר תלמיד/ה ואומרת מילה הקשורה לשואה (למשל – שואה, נאצים, אושוויץ וכד'). התלמיד/ה שתופס/ת את הכדור מגיב/ה מיד במילה משלו/ה תוך כדי מסירת הכדור הלאה. יש להמשיך במסירות מהירות תוך הקפדה על שיתוף כל התלמידים והתלמידות. במהלך המשחק יעלו אסוציאציות בהקשר לשואה.
- **שיבוש רצף האסוציאציות:** כאשר הכדור חוזר למורה, היא אומרת מילה הקשורה לספורט (למשל – כדורגל, כדורסל וכד'). כאן יתכן אחד משני התסריטים הבאים:
 1. זרם האסוציאציות יעבור מנושא השואה לספורט. במצב זה יש לאפשר מספר מסירות נוסף ואז לעצור את המשחק. לשאול מדוע היה מעבר נושא? התלמידים והתלמידות יענו אולי שאין קשר בין השואה לספורט. אפשר לשאול: מדוע לדעתכם/אין קשר? לאחר שנשמעות התשובות, יש לומר שבשיעור זה נראה כי שלטון הנאצים השפיע על כל תחום בחיי היהודים, כולל ספורט, ושהשיעור יוקדש לספורטאים ולספורטאיות יהודים בשואה. מכאן יש לעבור לשלב ב.
 2. האסוציאציות יקשרו בין ספורט ושואה למשל "ספורטאים וספורטאיות יהודים שנרצחו בשואה" או אפילו שם של ספורטאית. שוב, יש לאפשר עוד כמה מסירות, ולבקש ממי שהעלה/העלתה זאת להסביר מה הוא/היא יודע/ת על הנושא. לאחר מכן יש לומר שבשיעור זה נראה כי שלטון הנאצים השפיע על כל תחום בחיי היהודים, כולל ספורט, ושהשיעור יוקדש לספורטאים ולספורטאיות יהודים בשואה. מכאן יש לעבור לשלב ב.

שלב ב: חלוקה לצוותים.

הספורטאים והספורטאיות בהם בחרנו להתמקד הם: **שלמה ארוך** (מתאגרף), **יוליוס הירש** (כדורגלן), **פרדי הירש** (מחנך ומורה לספורט), **אוטו הרשמן** (סייף ושחיין), **לילי חנוך** (אתלטית), **הלנה מאייר** (סייפת), **אלפרד נקש** (שחיין), **אווה סקאלי** (שחיינית), **אטילה פטשאואר** (סייף), **ויקטור פרץ** (מתאגרף), **אמיל פרקש** (אצן), **קארוי קרפטי** (מתאבק).

- **הצגת הספורטאים והספורטאיות:** אפשר לחלק לתלמידים ולתלמידות את דף הנספח עם התמונות המצורף בסוף המערך, או לערוך מצגת. מומלץ לרשום את שמותיהם על הלוח – אפשר למיין אותם לפי ענף הספורט בו פעלו.

[לנספח – קובץ מידע על הספורטאים והספורטאיות](#)

- **שאלות מקדימות:** מי מהתלמידים והתלמידות שמע על אחד/אחת מהם אי פעם? אם כן – היכן? אם לא – מדוע לדעתכם/ן לא שמענו עליהם/ן עד כה? האם תחומי הספורט בהם עסקו צפויים או מפתיעים, ולמה?

- **חלוקה לצוותים:**

לתלמידי העל-יסודי:

כל צוות יתמקד בספורטאי או ספורטאית אחד/ת מהרשימה, ויחקור את קורות החיים שלו/ה, היכן ומתי נולד/ה, באיזה ענף ספורט התמחה/תה ומה היו ההישגים שלו/ה בתחום זה, כיצד השפיעה מלחמת העולם השנייה על העיסוק בספורט, מה ידוע על קורותיו/ה לפני ובזמן המלחמה, ועל גורלו/ה לאחריה. לרשות הצוותים יום-יומיים לעבודה (תלוי כמה זמן לפני יום השואה מתקיימת הפעילות). ניתן לשלוח את התלמידים והתלמידות לחיפוש עצמאי או להעביר את רשימת הקישורים המופיעה בנספח. יש להדגיש בפני התלמידים והתלמידות שהתחקיר חייב להיות תמציתי וממוקד. כמו כן, לקראת המפגש הבא עליהם/ן לשלוט בפרטי התחקיר, כדי שיוכלו להציג פרטים מתוכו במהלך הדיון.

לתלמידי היסודי: נציע שתי אפשרויות:

אפשרות ראשונה: כל צוות יתמקד בספורטאי/ת אחד/ת מהרשימה, ויחקור את קורות חייו/ה בהתאם

לסעיפים הבאים:

שם הספורטאית

מתי ואיפה נולד/ה

ענף הספורט בו עסק/ה

הישגים בתחום הספורט

קורות חייו/ה בתקופת השואה ולאחר השואה (כמובן, רק מעט מהספורטאים ברשימה שרדו, אך מעניין לדעת מה עלה בגורלם והאם המשיכו לעסוק בספורט והיכן בחרו לחיות).

אפשרות שנייה: כל הצוותים יעסקו בספורטאי/ת אחד/ת בלבד. למשל, בסיפורו של המתאגרף האגדי ויקטור פרץ. כל אחד מהצוותים יתמקד באחד מהקישורים המופיעים בנספח כדי לחקור את תולדות חייו של פרץ.

מפגש שני: דיון מסכם והצגת תחקירי הצוותים.

זמן: שעה וחצי

עזרים: בריסטולים. טושים/צבעים. גישה למחשב עם אפשרות לבניית מצגות.

מהלך הפעילות:

שלב א: התכנסות ודיון: הצוותים יתכנסו בכיתה לדיון בהנחיית המורה. הדיון יערך בטרם יציג כל צוות את הספורטאית/ת עליו/ה למד לשאר הכיתה. השאלות הן כלליות אך כל צוות יענה על סמך הסיפור האישי של הספורטאית/ת אותו/ה הוא חקר. את הדיון מומלץ להתחיל בבירור קצר של חוויות התלמידים והתלמידות משלב התחקיר – האם היה קשה (טכנית ו/או רגשית), מעניין, מפתיע וכו'. את רוב הדיון כדאי להקדיש לשאלות כלליות העוסקות בגורל הספורטאים והספורטאיות היהודים בשואה. שיתוף כל התלמידים והתלמידות בכל השאלות יאפשר בחינת הסוגיות השונות מזוויות רבות, כאשר כל תלמיד/ה תומך/ת את הטענות והמסקנות שלו/ה בעובדות שלמד/ה מהתחקיר בצוות. נציג כאן מספר שאלות לדוגמא, נשמח לשמוע על שאלות נוספות שהועלו בכיתה בזמן הדיון:

- כיצד השפיעה השואה על חייהם של הספורטאים והספורטאיות היהודים?
- מדוע אסרו הנאצים על ספורטאים וספורטאיות יהודים לעסוק בספורט?
- מדוע למרות זאת התעקשו היהודים להמשיך ולעסוק בספורט?
- באילו קשיים נתקלו יהודים שרצו להמשיך ולעסוק בספורט?
- עם אילו דילמות התמודדו הספורטאים והספורטאיות היהודים?
- כיצד הייתם/ן נוהגים/ות במקומם?
- מה אפשר ללמוד מכך על האופן בו הספורטאים תפסו את עצמם כיהודים וכאזרחים?
- כיצד נהגו הנאצים בספורטאים וספורטאיות יהודים שהגיעו למחנות הריכוז וההשמדה? האם היותם ספורטאים הועילה או הזיקה להם?
- האם יש קווים משותפים בין כל הספורטאים והספורטאיות הללו?
- האם הקשיים שהועלו היו מנת חלקם של ספורטאים וספורטאיות בלבד?
- מדוע לדעתכם/ן מדינת ישראל שמתגאה בכל יהודי שמגיע להישג בקנה מידה עולמי בתחום כלשהו, לא מעלה על נס את זכרם של הספורטאים והספורטאיות הללו?

לתלמידי היסודי :

לכיתות שעסקו בכל הספורטאים ברשימה: הצוותים יתכנסו בכיתה לדיון בהנחיית המורה.
את הדיון כדאי להתחיל בבירור העובדות שאספו הצוותים. כל צוות יציג למורה ולשאר הכיתה את הספורטאי/ת שאת תולדות חייו/ה חקר (בהתאם לסעיפים המנחים שניתנו במפגש הקודם), ויסקם את חוויותיו מהתחקיר שערך. לאחר שכל הצוותים הציגו את תחקיריהם, המורה תנחה דיון כיתתי העוסק בגורל הספורטאים והספורטאיות היהודים בשואה. השאלות לדוגמא המוצגות למעלה (לתלמידי העל-יסודי) מתאימות גם לתלמידי היסודי.
לכיתות שעסקו בויקטור פרץ: הצוותים יתכנסו בכיתה לדיון בהנחיית המורה שיתחיל בבירור העובדות שאספו הצוותים ממקורות שונים (שימו לב - יתכן ויתגלו סתירות קלות בין המקורות השונים. אם זה אכן יקרה, כדאי לשאול את התלמידים והתלמידות מהו לדעתם/ן מקור הסתירה): מי היה ויקטור פרץ? היכן נולד? האם שמעתם /ן עליו קודם? במה הצטיין? וכו'.
את השאלות המוצעות לתלמידי העל-יסודי ניתן להפנות גם לתלמידי היסודי שעסקו בויקטור פרץ בלבד, עם שינוי קל: השאלות תתייחסנה לויקטור פרץ ולא לכלל הספורטאים. כדאי להתמקד בשאלות שמאפשרות את החיבור הרגשי וההזדהות (אם יש כזו) עם סיפורו של ויקטור פרץ, כיצד סיפור חייו גורם להם/ן להרגיש, מה היו עושים/ות במקומו וכדומה.

שלב ב: חלק זה של הפעילות יתחיל בכיתה והתלמידים/ות ימשיכו בו באופן עצמאי. אם יש אפשרות להקצות להם/ן זמן לכך כחלק משעות הלימוד, מה טוב. אם לא, אנו תקווה שנוצרה בהם/ן זיקה אישית לסיפורי הספורטאים שתעורר אותם להשקיע בנושא מעבר לשעות הלימוד.

לתלמידי העל-יסודי :

הצגת תחקירי הצוותים: עד כה, הצוותים לא הציגו זה בפני זה את הספורטאים והספורטאיות בהם עסקו. כעת, לאחר הדיון, כדאי לחשוב ביחד על דרך לציין את הספורטאים והספורטאיות הללו ולהציג אותם לשאר הצוותים ואפילו לכל בית הספר.
ההצגה אינה חייבת להיות אינפורמטיבית – רצוי לעודד את התלמידים והתלמידות לבטא באופן יצירתי ואינדיבידואלי את חוויותיהם האישיות מהדיון בספורטאים והספורטאיות היהודים. למשל ע"י כתיבת סיפור, שיר, תיאור מפגש דמיוני עם הספורטאי/ת, ציור, פסל או עיצוב כרזה.
ככיתה, יכולים הצוותים לשתף פעולה בבניית מצגת או סרטון, הרכבת "תמונת מחזור" של 40 הספורטאים והספורטאיות, עריכת "מוסף ספורט" לזכרם, העלאת פוסט לאתר בית הספר או עיצוב קיר זיכרון.

לתלמידי היסודי :

לכיתות שעסקו בכל הספורטאים והספורטאיות ברשימה: לאחר הדיון, תהפוך הכיתה ל"ועדה להענקת אותות גבורה". כל צוות יחשוב מדוע לספורטאי/ת בו/ה עסק מגיע אות גבורה על התמודדותו/ה בתקופת השואה. נדגיש שגבורה אינה באה לידי ביטוי דווקא בלחימה פעילה. התמודדות עם השפלה, דילמה מוסרית או הקרבה אישית למען האחר - כל אלו ביטויים לגבורה אישית.
כל אחד מהצוותים יציג לוועדה את נימוקיו להענקת האות, והוועדה (כלומר, שאר הכיתה) תחליט אם לאשר זאת או לא. לאחר מכן יכינו התלמידים והתלמידות את אותות הגבורה – אלו יכולות להיות מדליות, תעודות, או כל אמצעי

אחר בו יבחרו התלמידים. את אותות הגבורה רצוי להציג על הקיר הכיתתי או אפילו לכל בית הספר. לכיתות שעסקו בויקטור פרץ: לאחר הדיון, יציעו התלמידים והתלמידות דרך להנציח את ויקטור פרץ ולהציג את תולדותיו וגבורתו לשאר תלמידי ותלמידות בית הספר. זה המקום לעודד חשיבה יצירתית ומקורית, ולאפשר לתלמידים ולתלמידות לבטא בדרך הקרובה לליבם את סיפורו של פרץ. בחלק המתייחס לתלמידי העל-יסודי הצענו מספר דרכים להנצחה. המורה יכולה להציע דרכים אלו לבחירת התלמידים וכמובן לאפשר להם להעלות דרכים משלהם.

אפשרות נוספת לסיכום הפעילות היא לצפות בסרט "פרז הצעיר" על סיפורו של ויקטור פרץ. להלן [קישור לסרט ברשת](#)

[קישור לנספח עם שמות ופרטי הספורטאים והספורטאיות](#)

חומר רקע נוסף למורה או לתלמידים ולתלמידות שמעוניינים להעמיק בנושא:

- [ספורט כמכשיר תעמולה בגרמניה הנאצית](#)
- [ההיסטוריה היהודית להפתיע של ענף הסיף](#)
- [הספורט היהודי בגרמניה הנאצית: שואה בשלבים](#)
- [שואת הספורטאים היהודים: מרוסיה ועד צרפת](#)
- [כוח נשי: המתעמלות היהודיות בתקופת השואה](#)